

Tömösközi Ferenc:

A Szlovenszkói Dunáninneni Református Egyházkerület peregrinus lelkészei¹

Abstract:

The life and work of the Peregrines who became ministers of the of the Slovensko TransDanubian Reformed Church Diocese

The study deals with the biography of some Slovakian reformed churchministers who were in charge in the so-called „on the north side of Danube” diocese, for instance Czeglédy István, Kovács Károly, Pap József, Sörös Béla, Szabó Zsigmond, Székely Dezső, Szűcs Árpád, Csekes Béla, Czibor József, Galambos Zoltán, Kiss Gyula, Parais Árpád, Zsemlye Károly. They were on study trips at various Western-European universities in order to widen their knowledge of theology. They were from the Reformed Dioceses of Tekov and Komárno. This study not only created as database as it is customary in the classical peregrination history, but also it shows the life portraits of the ministers shortly, who returning from the peregrination were also active in theology just like church politics, beside the pastoral services. In some cases, the shortness of the biography is eye-catching. The reason is that the necessary data after W.W II. are completely missing. Except a few cases, they were not even studied which makes archive researches really difficult.

Keywords: Slovak and Sub-Carpathian Reformed Church, dioceses

Bevezetés

A református egyház berkein belül igen nagy hagyománya volt (és van) a peregrinációnak, vagyis más néven a vándordiakok külföldi egyetemeken való tanulásának. Magyarországon azért is terjedhetett ez el, mert a legtöbb egyetem katolikus volt, noha az ellenreformációig az ország nagy része protestáns. Így a legjobb egyetemi képzést külföldön tudták megszerezni. Ehhez később társult a könyvtár bőví-

tés, hiszen a peregrinusok így tudták a legfrissebb könyvkiadásokat beszerezni. Ezen túlmenően egy külföldi egyetemen való tanulás később akár magasabb egyházi funkciót is jelenthetett. Maga a peregrináció-kutatás és a peregrináció-történet, egy fontos eleme a református egyháztörténetnek is. Nem elhanyagolható az tény sem, hogy a köztörténetben szintén jelentékenyen jelen van a peregrináció évszázadokat felölelő történetének kutatása. Az egyetemjárás irodalma hatalmas, ugyanis, egészen a középkortól a 20. század közepéig tart a vizsgált időszak. Ebből az óriási halmazból, most azokat a lelkészeket kívánjuk bemutatni, akik talán az egyik legérdekesebb generációból, a 19. század végén a 20. század elején születettekből kerültek ki. Ők azok, akik az Osztrák–Magyar Monarchiában nőttek fel, abban szocializálódtak, tanúi voltak az első világháborúnak és az azt követő politikai átalakulásoknak. Visszatérve a peregrinációból kénytelenek voltak az újonnan létrejött Csehszlovákiában kisebbségiként megtalálni a helyüket és szerepüket. Többen megérték a Horthy-korszak ország bővítését, a második világháborút, valamint annak lezárását, a hontalanság éveit és a kommunista hatalomátvételt. Így ennek a kivételesnek mondható generációnak szembesülnie kellett szülőföldjének többszöri, és radikális területi és politikai átalakulásával. A tragikus korszakváltásokat megélt, ám számos kiemelkedő egyéniséget adó generációnak voltak meghatározó, közösségformáló lelkészei és teológusai – akikről mind a mai napig nagyon keveset tud a történetírás –, ámbar nem mindnyájan voltak peregrinusok. Ez a rövid tanulmány azoknak állít emléket, akik valamely nyugat-európai teológián, hosszabb-rövidebb ideig tanultak és hazajöve a munkásságukkal a szlovenszkói reformátusságot gazdagították.

A tanulmányban a szlovenszkói református egyház dunáninneni egyházkerületében szolgálatot tevő egykori lelkészek életútja szerepel, úgy, mint: Czeglédy István, Kovács Károly, Pap József, Sörös Béla, Szabó Zsigmond, Székely Dezső, Szűcs Árpád, Csekes Béla, Czibor József, Galambos Zoltán, Kiss Gyula, Parais Árpád, Zsemlye Károly. Ezek az egykori Dunáninneni Református Egyházkerület komáromi, bari egyházmegyéjéből voltak tanulmányúton, nyugat-európai teológiákon. Mindezt, nem a klasszikus peregrináció

¹ Jelen tanulmány a MANK Nonprofit Kft. Szegedi Kis István kutatói ösztöndíjának keretén belül készült.

történetben megszokott adatbázisok közlésével, hanem az egyes lelkeszi életutak rövid bemutatásával, akik a peregrinációból visszatérve a lelkeszi szolgálta mellett, a teológiában és egyházpolitikai tevékenységet is kifejtettek, kívánom szemléltetni. Néhány esetben az életrajz rövidebbé szűkítendő. Ez azzal magyarázható, hogy az életrajzokhoz szükséges adatok a második világháborút követő időszakra vonatkozólag teljesen hiányoznak és néhány esetet kivéve kutatva sem voltak, ezért az életutak levéltári kutatásai is nehézségek. Mint az már korábban említésre került, magának a magyarországi peregrinusok történetének is tekintélyes irodalma és forrásanyaga van. A róluk szóló dokumentumokat Szőgi László², Bozzay Réka³, Ladányi Sándor⁴ és Sárközi Gabriella⁵ adták közre. Az összegyűjtött dokumentumok és kiadott tanulmányok csak az egyik részét képezik a forrásanyagoknak. A másik részét az egyes lelkeszi hagyatékok képezik. Ezek a források jelenleg igen korlátozottak, vagy egyáltalán nem hozzáférhetőek. Ez utóbbi azért van így, mert a szlovákiai református egyházban nem volt hagyománya a szakszerű egyháztörténet írásnak és az ezzel járó forrásgyűjtésnek, ezen belül is a lelkeszi hagyatékok levéltári gyűjtésének. A legtöbb régi, a két világháború között kialakult lelkeszi irattárolmányok (a későbbi hagyatékok nagy része) mára már elpusztultak, sőt kimutatások sem készültek arról, hogy mely lelkeszeknek maradt fenn bárminemű iratanyaga is. Az esetlegesen egyben maradt hagyatékok a leszármazottaknál találhatóak, nagyrészt rendezetlen állapotban és az utódok hozzáállásától függően kutathatóak. Így jelent esetben a központi forrás, amely a tanulmány magját is jelenti, Kránitz Zsolt tollából jelent meg „*A késő idők emlékeztében éljenek...*” *A Dunántúli Református Egyházkerület lelkeszi önéletrajzai* (1943) címmel, 2013-ban, Pápán. Ezen a forráskiadványon kívül a korabeli egyházi sajtóban megjelent cikkek és híradások képezik a további kutatási bázisokat.

² Szőgi L.: Magyarországi diákok svájci és hollandiai egyetemeken 1789–1919. Budapest, 2000.

³ Bozzay R. – Ladányi S.: Magyarországi diákok holland egyetemeken 1595–1918. Budapest, 2007.

⁴ Bozzay R. – Ladányi S.: Magyarországi diákok holland egyetemeken 1595–1918. Budapest, 2007.

⁵ Sárközi G.: Magyarországi diákok angol és skót egyetemeken 1789–1919. Budapest, 2013.

Mivel a lelkeszi életrajzok jórészt az egyetlen autentikus források, sajnálatosan nem mindig lehet kellő információt kinyerni. Egy-egy lelkesz, mint azt alább majd olvasni lehet, egy-egy mondatba tömöríti a maga külföldi tanulmányútját, szorítkozva a legalapvetőbb információkra. Ezen kívül sajnálatosan mást nem tudni róla, így ezekről a lelkeszekről csak informatív megjegyzések vannak. Az itt megemlített lelkeszek közül nem mindegyikről tudjuk, hogy milyen úton-módon, kinek a közbenjárásával, milyen külföldi kapcsolatok, vagy alapítványok révén került ki egy-egy nyugati egyetemre akár Európáról vagy a tengerentúlról legyen szó. Annyi bizonyos, hogy a legtöbb teológus valamilyen ösztöndíj keretében kapott lehetőséget a külföldi egyetemjárásra.

Barsi Egyházmege Czeplédy István

Czeplédy Sándor és Kosa Margit szülők öt gyermeke közül másodiknak született, 1910. augusztus 18-án, Nagysallóban. 1914 októberében Pápára költöztek, ahol apja teológiai tanár lett. Pákozdi László Márton egy társalgás során megjegyezte: *könnyű volt nekik olyan házban theológussá nevelődniük, ahol az édesapjuk nagy theológus, édesanyjuk mélyen kegyes lélek volt, ők pedig, ha hancúroztak is, zsidó meg görög bibliákat hajigálhattak*. Az ottani tanítóképző gyakorló iskolájában végezte az elemi iskola első három osztályát, míg az utolsó osztályt a pápai református elemi iskolában. Ekkor apja, 1920-ban, győri lelkesz lett. A Benedek-rendiek győri gimnáziumába járt és ott is tette le az érettségi vizsgát. Egyidejűleg növendéke volt a győri vároosi zeneiskolának is. 1928 nyarán pár hónapig a gallneukirchener Brüdergemeinde Elmegyógyintézetében volt ápoló. Teológiai tanulmányait a Budapesti Református Teológiai Akadémián végezte 1928–1932 között. Az 1930/31-es és – megszakítás után – a 33/34-es, 34/35-ös és a 35/36-os tanévben az Utrechti Birodalmi Egyetem teológiai karán folytatta tanulmányait a Stipendium Bernardinum segítségével. 1934–36 között Pákozdi László Mártonnal együtt voltak doktorjelöltjei az utrechti egyetemnek. Czeplédy az egyház és dogmatörténet legkorábbi szakaszát választotta főszakul, amelyhez nemcsak az újszövetségi szakot, hanem az ószövetségit is fölvette. Pákozdi meg-

jegyzi, hogy vasárnapi szabadidejüket sokszor töltötték együtt, *hol a tulipánföldek és csatornák mellett biciklizve (akkoriban Hollandiában egyetemi tanárok és miniszterek is biciklin jártak még munkahelyükre), hol pedig a bőrig ható holland eső foglyaiként órákon át briddzsel-tünk. Hollandul kitűnően megtanult; szókés, „hollandos” arca miatt sokszor el sem akarták hinni, hogy nem holland.* A hollandiai éveket megszakítva, 1931–1932-ben ismét Budapesten tanult. Itt szerzett kápláni oklevelet 1932 szeptemberében. 1932–33-ban a ceglédi egyháznál volt segédlelkész. 1933 őszén ismét Utrechtbe ment, ahol 1936 júniusában doktori szigorlatot tett teológiából. Itthon, előbb Ceglédén, majd Kelenföldön kapott segédlelkészi állást. Abban az időben Soltész Elemér tábori püspök figyelt föl rá, aki rendszeresen kereste a jó képességű lelkész ifjakat. 1937 júniusában a honvéd lelkészi karba vették fel. A budapesti honvédkórházak lelkésze volt pár hónap erejéig, majd a kőszegi tiszti nevelőintézet lelkésze lett. Ebben a beosztásban szolgált 1937. szeptember 1-től 1940. január 1-ig, amikor elfogadta a nagysallói egyház meghívását és itt szolgált 1940. január 1-től 1944. április 1-ig. A háború kiszakította őt is a gyülekezeti életből és tudományos munkából. Amikor behívták tábori lelkésznek a 107-es tábori kórházhoz került. Lengyelországon, Oroszországon és Románián át nagy kerülővel érkezett haza Magyarországra. Kórházával gyülekezete vidékén tartózkodott, amikor megismerte és hamarosan feleségül is vette Nagy Sárát, akivel 1945. február 11-én kötött házasságot. 1945. április 1-én pedig együtt estek fogságba a szlovák–magyar határvidéken. A háború elsöpörte első otthonát, könyvtárával, értekezésének kéziratával és sok más följegyzésével együtt. Útközben, a Ceglédén rövid időre megálló hadifogolyvonatban tudta meg, hogy édesapja 1944 decemberében meghalt. Hadifogságáról sokszor beszélt és mindig a vidám, emberséges, előremutató dolgokat emlegette. A Reformátusok Lapja közölte egy nem református és nem lelkészi jellegű fogolytársa megemlékezését. A fogságból 1947. július 20-án tért haza, törött kézzel. Mint menekült lelkész – hiszen ekkor Nagysallót ismét visszacsatolták Csehszlovákiához – állami kongruál Ceglédén kezdett újból, segédlelkészként. Innen 1948 júniusában Nyíregyházára került a Békefi Benő vezette diakonisszaképző

intézet oktatói lelkészi állásába. 1952 októbere óta budapesti józsefvárosi lelkész volt. Az 1953. év szeptemberével kezdte meg párhuzamos teológiai tanári munkáját a Budapesti Akadémia újszövetségi tanszékén. 1956-ban az otthonát teljesen elpusztították a harci események. 1957 júniusáig, a Salétrom utcai templom és parókia helyreállításáig itt szolgáltak. A teológia akadémián 1957-ben Czegléd István átvette a dékáni tisztelet. Ezekben az időkben vehetett részt a Prágai Keresztény Békekonferencia alapító ülésén, az Európai Egyházak Tanácsa liselundi alakuló ülésén és még több más nemzetközi konferencián. Élete legutolsó szakaszában az újszövetségi szakbizottság egyik tagjává választották. Kiváló ismerője volt az újszövetségi görög szövegkritikának. A másik szakterülete az ószövetségi tanulmányok. 1966 áprilisában szívinfarktust kapott, ám szeptemberben újból dolgozott. Nemcsak a saját tanszékén dolgozott, hanem részt vett a fordítóbizottság ülésein, sőt az 1965/66-os akadémiai évben a Bodonhelyi József halálával megüresedett gyakorlati teológiai tanszék óráinak javarészét is ellátta. 1966. december 1-én hunyt el. Még 1936-ban Hollandiában írt egy Augstinusról szóló tanulmányt, illetve az Ember Pál egyháztörténetét felhasználó holland Lampe professzorral szöveget. Névtelenül írt a Reformátusok Lapjában a Biblia olvasását megkönnyítő miniatűrjeit. Alapító szerkesztője volt a *Teológiai Szemlének*, amelyben publikációja is megjelent.⁶ Főbb munkái: *János evangéliumának exegézise*. Budapest 1955. *Márk evangéliumának exegézise*. Budapest, 1959. *Jegyzetek Péter első leveléhez*. Budapest, 1959. *Jegyzetek a II. Korinthusi levélhez*. Budapest, 1960. *János első levelének exegézise*. Budapest, 1962. *Bibliaismeret*. Budapest, 1965.⁷

⁶ Czegléd István: Az Első Vatikáni Zsinat. In: *Teológiai Szemle*. 1962. 5. új évfolyam 3–4. sz. 62–68. pp.

⁷ Pákozdy László Márton: Drs. theol. Czegléd István 1910–1966. In: *Teológiai Szemle*, 1967. 10. új évfolyam, 1–2. sz. 45–47. pp., Kránitz Zs. (szerk.): „A késő idők emlékezetében éljenek...” A Dunántúli Református Egyházkerület lelkészi önéletrajzai, 1943. A Pápai Református Gyűjtemények Kiadványai, Forrásközlések 13. Jubileumi kötetek 2. Pápa, 2013. 149. p., Kenyeres Ágnes: *Magyar Életrajzi Lexikon* 3., kiegészítő kötet A–Z. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1981. 132. p.

Kovács Károly

Kovács Károly bori lelkipásztor, aki mind a gimnáziumot és mind a teológiát Pápán végezte. A teológiai tanulmányainak második évét, az 1923/24-es tanévet, a Blommfieldi Theological Seminary⁸-ban teljesítette.⁹ Ugyanekkor a pennsylvaniai Roebling város magyar református közösségének volt a gondozó lelkésze. A következő tanévet már a chicagói McCormick Theological Seminary¹⁰-ban töltötte¹¹ és ugyanitt a chicagói Burne Side-i egyházközségnek segédlelkész¹² és az East Chicago-i magyar református egyháznak pedig helyettes lelkésze volt. 1925. októbertől decemberig az University of Chicago Divinity School hallgatója. Hazatérve, az új államhatalom nem fogadta a kegyeibe. A hatóságok letartóztatták, mint katonaszökevényt és a beszercebányai hadbírósg feltételes börtönre ítélte, és le kellett szolgálnia 18 hónapot¹³ a hadseregben közlegényként. 1927. július 20-án a

Barsi egyházmegye esperese Ipolypásztóra¹⁴ helyezte segédlelkésznek, majd 1928 őszén Alsóváradra került. Ugyan ezen év november 18-án a bori gyülekezet választotta meg lelkipásztornak.¹⁵ Itt elkezdte a belmissziós munkát, vasárnapi iskolával, leány és legényegylettel, valamint bibliakörrel, ám – a saját bevallása szerint – ezek nem voltak hosszú életűek. Kulturális téren a Szlovenszkói Magyar Kultúr Egyesület¹⁶ tevékenykedett. Peregrinációs útjai során publikált a *Dunántúli Protestáns Lapban*¹⁷, az *Amerikai Magyar Reformátusok Lapjában*. 1923–26 között külföldi tudósítója volt a Prágai Magyar Hírlapnak. Miután hazajött Garamvölgyi Károly néven jelentek meg írásai a már említett Prágai Magyar Hírlapban, 1927–1938 között a

⁸ A Blommfield Theological Seminary intézményét 1868-ban a newark-i első német presbiteriánus egyház alapította, Német Teológiai Akadémia néven, majd egyesült a bloomfieldi akadémiával. A Német Teológiai Szeminárium 1913-ban a megnevezésében is felvette a Blommfield Theological Seminary megnevezést. Az első világháború után Bloomfield College and Seminary névre változtatták. <http://www.bloomfield.edu/about-us/history> (Id.: 2020. május 20.)

⁹ Itt 1924 tavaszán szerezte meg első lelkészi oklevelét és szentelték lelkésszé. A lelkészi oklevelének nosztrifikációjának ügyét lásd: Dunáninnyi Református Egyházkerület Levéltára, továbbiakban: DREL. fond – 1.2. 14, 15, 16. doboz.

¹⁰ A McCormick Teológiai Szeminárium a történet szerint egy fakunyhóban született, egy maroknyi lelkes diákkal és két karral Cyrus McCormick presbiteriánus iparos vezetésével 1829-ben Indiana államban, de a polgárháború után, áthelyezték Chicago-ba. Az újjá alakult teológiai szemináriumot az alapító családja és annak leszármazottai támogatták. McCormick 1884-ben bekövetkezett halála után a szeminárium felvette a nevét. <http://mccormick.edu/content/our-history> (Id.: 2020. május 20.)

¹¹ Az egyetemjárásról tudósít még: Dunántúli Protestáns Lap, 1924. 35. évf. 32–34. sz. 99. p.

¹² Az Egyesült Államok korabeli sajtóanyagában is találni nyomokat arra nézve, hogy Kovács Károly lelkészi munkát végzett. A Magyar Tribune, 1924 augusztus 8. számában van egy összegzés arról, hogy a chicagói magyar református egyház magyar nyári iskolájának záró ünnepségén a fellépett gyermekek egy részét Kovács Károly készítette fel. http://flps.newberry.org/article/5422061_2_0638 (Id.: 2020. május 20.)

¹³ A barsi egyházmegye korabeli jegyzőkönyve 14 hónap katonai szolgálatról tesz említést. Akúcs Lajos: A Barsi Református Egyházmegye 1925.– 1926.– 1927 és 1928 évi közgyűlési és bírósági jegyzőkönyvei. Léva, 1928. 139. p.

¹⁴ Akúcs Lajos: A Barsi Református Egyházmegye 1925.– 1926.– 1927 és 1928 évi közgyűlési és bírósági jegyzőkönyvei. Léva, 1928. 113. p.

¹⁵ Az alsóváradai és bori lelkészválasztásról a jegyzőkönyvekben nincs adat. Az 1929. július 5-én Léván tartott rendes közgyűlés jegyzőkönyvében még alsóváradai helyettes lelkészként szerepel, addig az 1930 július 8-án tartott rendes közgyűlés jegyzőkönyvében már bori lelkészként van jelen. Akúcs L.: A Barsi Református Egyházmegye 1929.– 1930. évi közgyűlési és bírósági jegyzőkönyvei. Léva, 1930. 5. 42. p.

¹⁶ A Szlovenszkói Magyar Kulturális Egyesület a szlovenszkói magyar közösség legjelentősebb kulturális egyesülete volt a két világháború között. Az alapítói és az alapszabályzatot kidolgozó Alap Gyula Sziklay Ferenc voltak. Az állam részéről a hivatalos elismerése csak 1928-ban történt. Ekkor az elnöke Jankovics Marcell a titkára Szombathy Viktor és a főtitkára Alap Gyula volt. Bővebben: Molnár I.: A (Cseh) szlovákiai magyar művelődés története 1918–1998. II. Oktatásügy, közművelődés, sajtó. Budapest, Ister Kiadó, 1998. 193–201. p.

¹⁷ Kovács Károly: Hálaadás ünnepe Amerikában. In.: Dunántúli Protestáns Lap, 1925. 36. évf. 2. sz. 5–6. pp. Kovács Károly: Amerikából. In.: Dunántúli Protestáns Lap, 1925. 36. évf. 14–15. sz. 47. p.

Református Egyház és Iskolában.¹⁸ 1930–43 között a Bars című folyóiratban, Barázda című néplapban 1930–38. évfolyamban publikált cikkeket. 1923–44 között a Dunántúli Protestáns Lapban¹⁹, 1930–38 között a Református Sionban, a Református Élet 1936–1940. évfolyamaiban, valamint a Lelkészegyesület című újságban jelentek meg írásai és prédikációi. Angol nyelvű lapok közül a The Presbyterian című újságban jelentek meg cikkei.²⁰ 1943-ban megkapta a nemzetvédelmi keresztet.²¹ Több megálló után Zselizre helyezték. Itt a lelkészi szolgálata mellett Schubert-kutatóvá fejlesztette magát. Elhatározza, hogy megismerteti az olvasóközönséget *Franz Schubert zselízi tartózkodásának minden mozzanatával*. Ír egy tudományos munkát, melyben egyrészt leszámol a Schubertet övező legendákkal. Munkája 1964-ben elkészült, de nem került kiadásra, a szerző halála után pedig a kéziratnak nyoma veszett. 1993-ban egy helyi fényképész és egy nyugdíjas tanító megtalálta a kéziratot a Schubert Emlékszoba mel-

¹⁸ Garamvölgyi Károly: Quo usque tandem...? In.: Református Egyház és Iskola, 1930. 10. évf. 4. sz. 5. p., Raikes Robert. 1930. 10. évf. 40. sz. 5. p., Beszélő tények. 1931. 11. évf. 7. sz. 4. p., Szervezetlenségünk. 1931. 11. évf. 11. sz. 6–7. pp., Szervezetlenségünk II. 1931. 11. évf. 14. sz. 4–6. pp., Körbe körbe II. 1933. 13. évf. 30. sz. 4–5. pp., Neokatholicizmus és protestantizmus. 1933. 13. évf. 50. sz. 1–2. pp., Járásfiatalságot gondozó egyesület. 1933. 13. évf. 50. sz. 5. p., Lelkeszek szolidaritása. 1934. 14. évf. 1. sz. 6. p., „Beteges tünet...” 1934. 14. évf. 2. sz. 6–7. pp., Könyvkritika. 1934. 14. évf. 21. sz. 5. p., Van e hát reverzális? 1934. 14. évf. 50. sz. 5. p., Egyház és a választások. 1935. 15. évf. 23. sz. 9. p., Lelkészválasztás reformja. 1935. 15. évf. 27. sz. 5–6. pp., „A mi hitünk”. 1935. 15. évf. 49. sz. 6. p., Moody centenáriuma. 1937. 17. évf. 16. sz. 2–3. pp., A református lelkész és munkája. 1937. 17. évf. 36. sz. 2–3. pp., Protestáns Lelkész Egyesület. 1937. 17. évf. 41. sz. 5. p., Dereng Keleten. 1937. 17. évf. 41. sz. 5–6. pp., Egyházunk missziói feladatai. 1937. 17. évf. 19. sz. 3–4. pp., A református lelkész és munkája. 1937. 17. évf. 36. sz. 2–3. pp., Protestáns Lelkész Egyesület. 1937. 17. évf. 41. sz. 5. p., Mindenhonnan kimaradunk. 1937. 17. évf. 44. sz. 6. pp., Magyar diákok külföldi karácsonya. 1937. 17. évf. 52. sz. 7. p., Hogyan írunk rólunk a külföldi lapok? 1938. 18. évf. 2. sz. 5. p.

¹⁹ Kovács Károly: Semper reformari! In.: Dunántúli Protestáns Lapok. 1939. 50. évf., 44. sz., 1. p.

²⁰ Kránitz Zs.: „A késő idők emlékeztében éljenek... A Dunántúli Református Egyházkerület lelkészi önéletrajzai (1943). Pápa. 2013. 84–86. pp.

²¹ Dunántúli Protestáns Lap. 1943. 54. évf., 28. sz. 142. p.

letti kukában. A kéziratot Horváth Gézára²² bízta, aki újra szerkesztette és kibővítette azt, végül 2000-ben került kiadásra, *Franz Schubert Zselizen – Kovács Károly elveszettnek hitt kézírata alapján* címmel.²³

Pap József

A Barsi egyházmegye másik lelkésze Pap József kis és nagysárai lelkész, aki 1892. július 27-én született Búcon. 1911/12–1913/14-ben a pápai teológiai akadémián, 1913/14–1914/15. években pedig a baseli egyetem teológiai karán tanult. A peregrinációs éveiről keveset tudunk, önéletrajzában csak a tanáraitól és a teológiai Alumneum vezetőségéről emlékezik meg.²⁴ Egyházmegyei, egyházkerületi s egyetemes egyházi szolgálatait: 1926. november 18. és 1939. június 16. között a barsi református egyházmegye lelkészgyámoldájának és lelkészegyesületének pénztárnoka. Körlelkész volt 1928. július 3. és 1939. július 4. között. Belmissziói előadó 1930. december 27-től 1942. december 31-ig. Egyházmegyei lelkészi aljegyző 1934. április 18-tól 1939. július 4-ig. A Barsi egyházmegyét képviselve egyházkerületi lelkészi képviselő volt, 1938. július 5-től, és egyházmegyei lelkészi főjegyző, 1939. július 4-től. Egyházmegyei lelkészi tanácsbíró volt 1942. július 6-tól. A losonci teológián 1926 és 1928 között újszövetségi

²² 1951. március 8-án született Zselizen. Tanár, karnagy, tankönyvfordító, autodidakta zeneszerző. Zselizen érettségizett 1969-ben, majd matematika–földrajz szakon végzett Nyitrán a Konstantin Filozófus Egyetemen 1975-ben. 1999-ben ugyanitt RNDr. címet szerzett. Több helyen tanított (Garamszentgyörgy, Nagyöved), majd 1984-től 2014-es nyugdíjazásáig a zselízi alapiskolában. 1979-től 1984-ig a Zselízi Magyar Tantervező Gimnázium Leánykarát vezette. 1978 óta tagja, 1980 óta szólamvezetője, segédkarnagya, 1983 óta krónikása a Szlovákiai Magyar Pedagógusok Vass Lajos Kórusának. Alapító karnagya a zselízi Franz Schubert Vegyeskarnak és alapító karnagya a zselízi Magyar Tanítási Nyelvű Alapiskola Franz Schubert Gyermekkarának (1984–2014). 1992-től 2001-ig tagja volt a bécsi székhelyű Franz Schubert Intézetnek (IFS). 1976-tól publikál szakcikkeit a matematika és a zene oktatásának köréből, tankönyveket fordít és ír. Énekkari, iskolatörténeti, pedagógiai, matematikai, nyelv-művelői, zenei témájú írásokat publikál a szlovákiai magyar és magyarországi lapokban. <https://adatbank.sk/lexikon/horvath-geza/> letöltés ideje: 2020. május 22.

²³ Új Szó. 2000. 54. évf. 204. sz. 14. p.

²⁴ Kránitz Zs.: „A késő idők emlékeztében éljenek... A Dunántúli Református Egyházkerület lelkészi önéletrajzai 1943. Pápa. 2013. 111–112. pp.

exegézist tanított. A belmissziói munkában, mint belmissziói előadó 1930–1933. között az egyházmegyében ifjúsági és leánykonferenciákat szervezett. Politikai karrierjét a hontvarsányi Országos Magyar Kisgazda, Földműves és Kisiparos Pártnak²⁵ szervezőjeként és elnökéként kezdte, 1920–1928. között. A magyar pártok egyesülése után a kissároi Magyar Nemzeti Pártnak²⁶ elnöke volt, 1936. november 22-től 1940. március 15-ig, valamint a lévai járás Magyar Nemzeti Pártnak társelnöke volt, 1935-től. Az Egyesült Országos Keresztény Szocialista²⁷ és Magyar Nemzeti Párt Országos Pártvezetőségi tagja. Kissáron több funkciót is betöltött, így a Kissároi és Vidéke Hitelszövetkezetnek 1932–1935 között pénztárnoka, majd 1935. évtől igazgató-elnöke, a község pénzügyi bizottságának és a képviselőtestület tagja. A helybeli Magyar Nemzeti Tanács elnöke²⁸ lett 1938. október 25-én. A kissároi Magyar Közművelődési Bizottság elnöke, az Iskola-kívüli Népművelési Bizottság gondnoka 1939-től és a Levente Egyesület elnöke 1939. február 3-tól. A zselízi járási választmány tagja 1935–1938 között, ugyanitt a járási Magyar Nemzeti Tanácsának ügyvezető elnöke, 1938. október 23-tól. A lévai járás Mezőgazdasági Bizottságának tagja 1939. március 9-től. A Magyarországhoz való visszacsatolás után is sok feladattól kivette a részét. 1939. február 22-től a Bars és Hont Közigazgatásilag Egyelőre Egyesített Vármegyék²⁹

²⁵ 1920. február 17-én Komáromban megalakult az Országos Magyar Kisgazdapárt. Az első közgyűlésre 1920. május 24-én került sor, amikor új nevet fogadtak el: Országos Magyar Kisgazda-, Földműves és Kisiparos Párt. A párt elnökévé Szentiványi Józsefet választották. Fedinec Csilla: Magyar pártok Kárpátalján a két világháború között. Fórum Társadalomtudományi Szemle. IX. évf., 1. sz., 93. p.

²⁶ Bővebben: <http://adatbank.sk/lexikon/magyar-nemzeti-part-1/> letöltés ideje: 2020. május 20.

²⁷ Bővebben: <http://adatbank.sk/lexikon/orzasgos-keresztynyszocialista-part/> letöltés ideje: 2020. május 20.

²⁸ A szlovákiai magyarok képvisleti szerve, amely a komáromi tárgyalások előestéjén, a magyar lakosságú területek közeli visszacsatolásának reményében alakult meg (Pozsony, Komárom, 1938. okt. 7.–1938. nov.). <https://adatbank.sk/lexikon/magyar-nemzeti-tanacs/> (Id.: 2016. augusztus 6.)

²⁹ Bars és Hont közigazgatásilag egyelőre egyesített vármegye 1938-ban az első bécsi döntés következtében jött létre. Bars és Hont vármegye majdnem teljes területe újra visszakerült és Léva székhellyel összevonták. Bővebben: Hetényi Rezső: Bars és Hont K.E.E. vármegyék évkönyve 1943. http://library.hungaricana.hu/hu/view/SOMOR-JA_BarsHontvmegyeevkonyve/?pg=1&layout=s letöltés ideje: 2020. május 20.

törvényhatósági bizottságának, 1939. május 21. és 1940. szeptember 25. között a belügyi igazoló bizottságának volt a tagja. A kissároi Magyar Élet Pártnak elnöke 1940. március 15-től, valamint a párt vármegyei társelnöke. 1939. augusztus 30. és 1941. augusztus 29. között a Felvidéki Földbirtokrendezési Ügyek Kormánybiztossága³⁰ lévai járási véleményező bizottságának volt tagja. 1941. október 26-tól a kissároi Széchenyi Magyar Kultúr Egyesület³¹ elnöke, valamint a Bajtársi Szolgálat³² vezetője 1942-től, valamint a kis- és nagysárai munkaközösség elnöke 1943-tól.³³ Összeállította a barsi egyházmegye közgyűlési és bírósági jegyzőkönyveit, 1938–1944 között. Írásai jelen-

³⁰ A felvidéki földbirtokrendezési ügyek kormánybiztossága dolgozta ki, a volt telepes birtokok tulajdonjogi szabályozását. Ügymint: „középbirtokot vagy a vitézi rend tagjának és avatandó felvidéki tagjainak, vagy méltányosságból azoknak a régi birtokosoknak lehet juttatni, akik a csehszlovák megszállás alatt a visszacsatolt területen laktak, és a gazdasági viszonyok romlása és lehetetlenülése folytán avagy valamely más oknál fogva anyagilag tönkrementek.” Országos Levéltár, Budapest, FM Elnöki iratok 587/939. A felvidéki földbirtokrendezési ügyek kormánybiztosa működésének irányelvei. Idézi: Varga Kálmán: Telepesfalvak, kolóniák Komárom környékén (1919–1950). Regio. 1992, 3. évf. 2. sz. 68. p.

³¹ 1938. nov. 2-a után a Szlovenszkói Magyar Kultúregyesület működése is formálissá vált. 1940 tavaszán azonban a szervezet Széchenyi Magyar Kulturális Egyesület néven újraindította működését. Elnöke Schubert Tódor, ügyvezető elnöke Révay István gróf, főtítkára pedig Szombathy Viktor lett. A szervezet a korábban kiépített hálózatra alapozta működését, két új körzetet is kialakítottak Érsekújvár és Losonc központtal. Bővebben: <https://adatbank.sk/lexikon/szlovenszkoi-magyar-kulturegyesulet/> letöltés ideje: 2020. május 20.

³² Ungváron megalakult a Bajtársi Szolgálat Munkaközössége. Munkácson az elnök Bertók Béla volt református püspök. Feladata: „a sorsdöntő időben komoly szociális ténykedéssel legyen a társadalom segítségére s a társadalmi egyesületek bevonásával és közreműködésével végezzen egységes, a közösség és a nemzet javát szolgáló munkát”. Bővebben: <http://adatbank.sk/kronologia-cimke/bajtarsi-szolgalat-munkakozossege/> letöltés ideje: 2020. május 20. Továbbá: Csizmadia Andor: Társadalompolitika a háborúban. 275. p. http://hitellapszamok.adatbank.transindex.ro/1942_5/003CsizmadiaAndor_ketretegu.pdf letöltés ideje: 2020. május 20.

³³ Kránitz Zs.: „A késő idők emlékeztében eljenek... A Dunántúli Református Egyházkerület lelkeszi önéletrajzai (1943). Pápa. 2013. 109–120. pp.

tek meg a *Református Egyház és Iskola*³⁴, a *Dunántúli Protestáns Lap*³⁵, a *Bars*, a *Lévai Öröklő*, és az *Érsekújvár és Vidéke* című lapokban és a Szeretetszolgálatban.

Sörös Béla

Sörös Béla losonci I. lelkész és az egykori Szlovéniai Dunáninneni Református Egyházkerület püspöke volt. Teológiai tanulmányait Kolozsvárott, Pápán, Budapesten és Edinburghban³⁶ végezte. Külföldi tanulmányútjai után Szász Károly püspök mellé rendelték segédlelkésznek Budapestre. 1901. július 1-től a budapesti Királyi Országos Gyűjtőfogház lelkésze és a Lórántffy Zsuzsanna Egyesület misszio-

³⁴ Pap József: Az ORLE konferenciája és gyűlése. In: Református Egyház és Iskola. 1925. 5. évf. 38–39. sz., Sylvester nyomda Tahitőfaluban. 1926. 6. évf. 25. sz., A magyarországi reformátusok első országos nagygyűlése Budapesten. 1927. 7. évf. 23–24. sz., A barsi református egyházmegye közgyűlése. 1927. 7. évf. 30. sz., A keresztyén világszövetség 5-ik Európai konferenciája Budapesten. 1927. 7. évf. 37. sz., II. Református Leánykonferencia. 1927. 7. évf. 39. sz., A budapesti második református nagygyűlés. 1928. 8. évf. 27. sz., A barsi református egyházmegye közgyűlése. 1928. 8. évf. 30. sz., A barsi református egyházmegye közgyűlése. 1929. 9. évf. 31. sz., A barsi református egyházmegye közgyűlése. 1930. 10. évf. 30. sz., A barsi református egyházmegye közgyűlése. 1930. 10. évf. 49. sz., A barsi református egyházmegye közgyűlése. 1931. 11. évf. 29. sz., Leánykonferenciák. 1931. 11. évf. 35. sz., A barsi református egyházmegye közgyűlése. 1932. 12. évf. 31. sz., Református leánykonferenciák. 1932. 12. évf. 42. sz., Református ifjúsági konferencia Nagysallón. 1932. 12. évf. 50. sz., A barsi református egyházmegye tisztújító közgyűlése. 1934. 14. évf. 20. sz., A barsi református egyházmegye közgyűlése. 1934. 14. évf. 35. sz., A barsi református egyházmegye közgyűlése. 1936. 16. évf. 28. sz., A barsi református egyházmegye közgyűlése. 1937. 17. évf. 29. sz., A barsi református egyházmegye közgyűlése. 1938. 18. évf. 30. sz.

³⁵ Pap József: A barsi református egyházmegye közgyűlése. In: Dunántúli Protestáns Lap. 1939. 50. évf. 29. sz., A barsi református egyházmegye közgyűlése. 1940. 51. évf. 28. sz., A barsi református egyházmegye közgyűlése. 1941. 52. évf. 30. sz., A barsi református egyházmegye közgyűlése. 1942. 53. évf. 29. sz., A barsi református egyházmegye közgyűlése. 1943. 54. évf. 28–29. sz., A barsi református egyházmegye közgyűlése. 1944. 55. évf. 29. sz.

³⁶ Sörös Béla az edinburgi free-church-collegeben az 1899–1900. iskolai évre 600 forint ösztöndíjat kapott. Szilády Á.: A dunamelléki evang. ref. egyházkerület közgyűlése tartott Budapesten, 1899 október 21-én s következő napjain Budapesten tartott rendes közgyűlésének jegyzőkönyve. 1899. 54. p.

nárius lelkésze lett. Ugyanekkor a budapesti skót misszió magyar lelkészi teendőivel is megbízták. Az ő kezdeményezésére hozták létre a börtönben lévő, és a szabaduló rabok támogató, pártfogó egyesületét. Így jött létre Márton utcai Otthon, valamint az ecseri Mentőotthon. Az Országos Magyar Protestáns Evangéliumi Belmissziói Egyesületnek másodtitkára, majd főtitkára és az 1903-ban megalakult Lórántffy Zsuzsanna Diakonissza Otthonnak első lelképásztora lett. 1905. december 31-én a losonci református egyház választotta meg I. lelkészének.³⁷ Az 1923-ik évi lévai zsinaton, mint jegyző volt jelen, 1926-tól kezdve az állam és egyház között lefolyt tárgyalásokon az egyházat képviselte. Az 1928-ban megnyílt pozsonyi zsinat zsinati előadója, az új törvények szövegezője volt. Az 1925. évben a konvent meghatalmazásával a Losoncon létesített református lelkészkepző intézetének az igazgatója és tanára lett, egészen az intézet 1939-es megszűnéséig. Balogh Elemér halála után a dunáninneni egyházkerület püspökévé választották.³⁸ Szerkesztette az Örömhírt, a Felső-nógrád című hetilapot. A református összefogás megteremtésén dolgozva megalapította az Összefogás című lapot. 1922-től főmunkatársa, 1925-től felelős főszerkesztője volt a Református Egyház és Iskola című egyházi lapnak, amelyben rendszeresen napvilágot láttak írásai³⁹ a hivatali közleményeken túl. Két jelentősebb műve jelent meg. Az első, *A magyar liturgia története I.* 1904-ben, a második, *A losonci református egyháztanács vallástétele* amely 1917-ben jelent meg.⁴⁰

Szabó Zsigmond

A következő bars megyei lelkész, aki külföldi egyetemjárásban vett részt, Szabó Zsigmond Nagyodi lelkész. A teológiát Pápán kezdte el,

³⁷ Dunántúli Protestáns Lap. 1906. 17. évf. 1. sz., 13. p.

³⁸ Kránitz Zs.: „A késő idők emlékeztében éljenek... A Dunántúli Református Egyházkerület lelkészi önéletrajzai (1943). Pápa. 2013. 202–204. pp.

³⁹ Sörös Béla: Külföldi kapcsolatok megszervezése. In: Református Egyház és Iskola. 1922. 2. évf. 33. sz., 1. p., Felhívás. 1925. 5. évf. 33. sz. 1–2. pp., Provokáció és felvilágosítás. 1935. 15. évf. 11. sz. 1–3. p., Református összefogás. 1936. 16. évf. 18. sz. 1–13. pp.

⁴⁰ <http://adatbank.sk/lexikon/soros-bela/> letöltés ideje: 2020. május 20.

az 1923/24-es tanévben. A következő két évet a kampeni Theologische Schoolban, a holland Gereformeerde Kerk-nél töltött. Holladiai évei alatt közel hatvan gyülekezetet végiglátogatva tartott előadásokat a felvidéki és erdélyi kisebbségi helyzetéről. Overijsssei tartományban felügyelte az ott nyaraló magyar gyerekeket. Hazatérve, 1928-ban Pápán letette a papai vizsgát. Mivel Kissárón nem maradhattak, így folyamatosan, egészen 1936-ig⁴¹ más-más gyülekezetben szolgált. Ekkor választják meg Nagyodra rendes lelkésszé. A kárpátaljai évei igencsak szélsőségesek voltak. Volt gyülekezet, ahol Amerikát megjárta és az ottani református gyülekezetek építésében résztvevő presbiterek voltak, akikkel kiválóan tudott együttműködni. Teológiai munkássága igen sokrétű. A Református Sionban, az Útmutatóba, és a Református Prédikátorba 84 prédikációja jelent meg. A Református Egyház és Iskolában két szektaellenes cikke került közlésre.⁴² A hetednapos adventisták ellen, Vigyázó András presbiter álnéven *Táskások és bőröndösök*⁴³ cím alatt két vitairatot adott ki. Lefordította Johannes De Heertől *Sinai vagy Golgota, A hetednapos adventizmus és a szombat* című munkát. 1940-ben kiadta a Henry Matthew kommentár sorozatból a Jelenésekről és Júdás leveléről szóló részt. Az újtestamentum teljes fordításával nem tudott végezni, ugyanis 1944 július 12-én elhunyt.⁴⁴ Volt még egy kiadott, ám a csehszlovák ható-

⁴¹ 1926. október 3-tól 1928. március 12-ig Kissáróban mint adminisztrációs lelkész, 1928. március 12-től 1929. február 1-ig Alsószécsén mint esperesi segédlelkész, 1929. II. 1-től 1929. V. 5-ig Nagysallóban mint segédlelkész, 1929. V. 5-től 1930. VI. 22-ig az Ung megyei Korláthelmecen mint rendes lelkész, 1930. VI. 22-től 1936. X. 1-ig az Ugocsa megyei Fertőszalmáson mint rendes lelkész és 1936. X. 1-től Nagyodon mint rendes lelkész. Kránitz Zs.: „A késő idők emlékezetében éljenek... A Dunántúli Református Egyházkerület lelkészi önéletrajzai (1943). Pápa. 2013. 138. p.

⁴² Ezeket a cikkeket egyelőre nem sikerült megtalálni.

⁴³ „Táskások és Bőröndösök, vagy A futkározó hamis próféták hunyorgó ábrázatának igaz tiűrképe. A magyar keresztyén nép szeme előtt, annak okulására mutogatja: Vigyázó András presbiter. Kiadta a szerző, megjelent Laufer Ernő könyvnyomdájában, Zselizén, 1937. Ára 60 fillér. A barsi ref. egyházmegye egyik buzgó lelkipásztora, Szabó Zsigmond írta ezt a szekták ellen irányuló értékes füzetet. Főleg az adventisták tévelygéseit cáfolja, mindenütt rámutatva a Biblia álláspontjára.” Dunántúli Protestáns Lap. 1937. 48. évf., 42. sz., 197. p.

⁴⁴ Dunántúli Protestáns Lap. 1944. 55. évf. 29. sz. 130. p.

ságok által elkobzott műve a *Szömlilődések a ruszka Krajnába*⁴⁵, írta *Durrants Máté kisbíró, hites csehszlovák bakter*. A műről semmit nem tudni, azon kívül, hogy még a kéziratot is elkobozták.⁴⁶

Székelly Dezső

Alsószécsén született 1910. február 18-án, édesapja ugyanott református tanítóként dolgozott. A helybeli elemi iskolában végezte az első öt osztályt, majd a pozsonyi evangélikus líceumba iratkozott be. A líceum állami reálgimnáziummá alakult át, és itt tett érettségi vizsgát 1929-ben. Ugyanezen év októberében Balogh Elemér pozsonyi püspök megszerezte számára a genfi egyetem teológiai fakultásán az Alexandre Claparède⁴⁷ stipendiumot, melynek segítségével tanulmá-

⁴⁵ Ruszka Krajna: 1918. dec. 10. (1919. jan. 3.)–1919. ápr. 17.: a Magyar Népköztársaság ruszinok lakta önkormányzati tartománya. Bővebben: Botlik József: Volt egyszer egy Ruszka-Krajna. Kárpáti Igaz Szó. 2004. 92. (16 789.) szám. <http://www.hhrf.org/karpatiigazszo/040624/tt01.html> letöltés ideje: 2020. május 20., Fedinec Csilla: Kárpátaljai autonómia-koncepciók 1918–1944 között. Kisebbségkutatás. 2001. 11. évf., 3. sz. <http://epa.oszk.hu/00400/00462/00011/7.htm> letöltés ideje: 2020. május 20.

⁴⁶ Kránitz Zs.: „A késő idők emlékezetében éljenek... A Dunántúli Református Egyházkerület lelkészi önéletrajzai (1943). Pápa. 2013. 136–145. pp.

⁴⁷ Claparède Sándor 1858. április 14-én született a Genf közelében levő Chancy községben, ahol apja volt a lelkész. Iskoláit Genfben végezte, itt szerezte meg a természettudományok doktora címet. Pályára nem lépett soha. 1889. október 7-én házasságot kötött Papp Ilonkával. Illusztris helyet foglalt el a genfi városvezetésben. Tagja volt a Nagytanácsnak és konzisztóriumnak, ennek egy ideig titkára. Az 1909-iki ünnepélyek után Claparède megalakította a Comité genevois de Patronage en faveur des étudiants en théologie hongrois. Vagyis a magyar teológusok segélyező-egyletének genfi választmányát, és több genfi polgár hozzájárulásával több stipendiumot hozott össze a teológusok részére. Az 1910–11. iskolai év kezdetén már öt teológust részesült az ösztöndíjban. A Société des Arts (művészet társaság) titkára is volt. Claparède Sándor 1888–99-ig szerkesztette a *Le monde de la Science et de l'Industrie* című havilapot, egyideig a művészet-egyesület ipari- és kereskedelmi osztályának folyóiratát. Szerkesztője volt még a *Signal de Genève*-nek, a *Semaine religieuse*-nek és a *Les Nouvelles de Hongrie*-nek. 1909-ben adta ki a *magyar protestáns egyház múltja és jelene* című művét, 1910-ben pedig a *Magyar hangok Kálvin jubileumán* című kötet. Angolból fordította a *szerves kémia eredete és fejlődése* című művet. Mint a Société des Arts titkára, kiadta az ipari- és kereskedelmi osztály könyvtárának katalógusát. Győry Elemér. Claparède Sándor 1858–1913. In: Dunántúli Protestáns Lap. 1913. 24. évf. 46. sz. 384–385. p., Aebersold Leopoldina: Claparède Sándor. In: Dunántúli Protestáns Lap. 1913. 24. évf. 48. sz. 403. p., 49. sz. 411–412. pp.

nyait Genfben végezte, és ott is nyer lelkészi oklevelet 1934-ben. Oklevelét a Szlovenszkói és Kárpátaljai Egyetemes Református Egyház lelkésképző bizottsága a Losoncon 1935. január. 22-én tartott vizsga alapján nosztrifikálta. Segédlelkészi szolgálatát Nagypeszeken kezdte meg 1933. augusztus 23-án. Közben három hónapi tanulmányútra Bécsbe küldte Balogh Elemér püspök, majd 1934. március 12-től 1935. augusztus 30-ig lévai segédlelkész. 1935. szeptember 1-től Pozsonyban konventi titkár lett. Mindezek mellett öt hónapnyi katonai szolgálatot is teljesített, Prágában. 1936. március 1-től ismét püspöki titkár Pozsonyban, majd 1936. július 5-től alsószecei lelképásztor. 1939. szeptember 1-től a kassai Horthy Miklós repülőakadémia lelkésze lett, de 1940. augusztus 30-án visszatért Alsószeceére. 1936. október 15-én Komáromban házasságot köt Soóky Juliannával, aki 1917. július 26-án Érsekújvárott született. Ezt a házasságot az ipolysági királyi törvényszék 1941-ben felbontotta.⁴⁸ 1942. november 24-én Kispesztén feleségül vette az 1920. november 24-én Budapesten született György Irént.⁴⁹ 1947-ig a Felvidéken szolgált, majd püspöki titkár lett. Tagja volt a Magyar Nemzeti Pártnak, majd az első bécsi döntés után a Magyar Élet Pártnak. A kitelepítések során került Bátaszékre, itt megszervezte a református gyülekezetet. Az 1956-os forradalom után a református egyházban is elindultak a tisztogatások. Ennek egyik eklatáns példája a bátaszéki összeesküvés ügye. A bátaszéki perben előkerült Székely Dezső svájci kapcsolata, amelyre az ott töltött iskolai években tett szert. A vizsgálat során a belügyi szervek „kiderítették”, hogy a szervezkedés valójában már 1956 nyarán, az Egyházak Világtanácsa (EVT) Központi Bizottságának nevezetes gályatetői ülésével kezdetét vette, melyen részt vett Henri d’Espine, Székely Dezső egykori svájci professzora is. Székelynek egy közös autótúrájára sikerült nem hivatalos keretek között is találkoznia volt tanárával, s e találkozón a nyomozati iratok szerint d’Espine professzor arról beszélt, hogy a nemzeti érzésre építve, a katolikus egyházzal

⁴⁸ Kránitz Zs. (szerk.): „A késő idők emlékezetében éljenek...” A Dunántúli Református Egyházkerület lelkészi önéletrajzai, 1943. A Pápai Református Gyűjtemények Kiadványai, Forrásközlések 13. Jubileumi kötetek 2. Pápa, 2013. 79–80. pp.

⁴⁹ TtREL. I. 8. d) Személyi adattár. 6d. Alsószece.

összefogva kell küzdeni a közös ellenség, a kommunizmus ellen. Ráadásul, egy hamisítatlan, kémregénybe illő fordulattal, a svájci teológus professzor az autóban egy pisztolyt is átadott a bátaszéki papnak a következő szavakkal: „emlék és egyben jelkép is.” A kikényszerített beismerő vallomások alapján így egy csapásra egy nemzetközi kapcsolatokkal bíró, és akár a csendőrszál nélkül, önmagában is bizonyítható fegyveres összeesküvés első számú gyanúsítottjává vált Székely Dezső. 1961. január 14-én a Budapesti Fővárosi Bíróság zárt ülésen hirdetett ítéletet Székely Dezső bátaszéki református lelkész és társai perében. Az államellenes összeesküvés címén Székely Dezsőt 15, Cseh Benjámint 3 és fél éves börtönbüntetésre ítélte.⁵⁰

Szücs Árpád

Kissáron született 1902. június 12-én. A hat elemi iskolai osztályt a szülőfalujában végezte el, azután Pápán tanult. A gimnázium után a pápai tanítóképzőbe ment tanulni. Innen az ágói presbitérium hívta meg tanítónak, ám a lévai tanfelügyelő 1923-ban eltiltotta a tanítástól. Ugyanezen év szeptemberében ismét visszatért Pápára, ám ekkor már a teológiára iratkozott be. Szücs Árpád ipolypásztói lelkész peregrinációs útjáról nagyon keveset tudunk. Annyi bizonyos, hogy a pápai teológia utolsó évében a Rockefeller Alapítvány támogatásával 1926 októberétől Zürichben tanult.⁵¹ Hazajövetele után 1927-től 1930-ig különböző gyülekezetekben szolgált.⁵² 1930-ban Szútorra került, majd kilencévi ott tartózkodás után, 1939-ben Ipolypásztóra választották meg. A szútori évek alatt a mindennapi megélhetési gon-

⁵⁰ Székely Dezső ügyéről és bátaszéki perről bővebben: Kiss Réka: A bátaszéki összeesküvés. Fejezet a reformátusokat ért megtorlásokból (1961). In: Horváth Miklós (szerk.): A diktatúra évtizedei: tanulmányok, esszék, előadások. Pázmány Péter Katolikus Egyetem BTK, Piliscsaba, 2013. 293–307. pp.

⁵¹ Szücs István zürichi tanulmányútjáról lásd bővebben: DREL, fond 1.2, 11. doboz.

⁵² Segédlelkész volt Nagysallón 1927. október 1-től december 13-ig, Sárszentmihályon 1927. december 20-tól 1928. július 1-ig. Helyettes lelkész Alsóváradon 1928. július 1-től 1928. szeptember 20-ig, Nemesorosiban 1928. szeptember 20-tól 1928. november 18-ig, ismét segédlelkész Ipolypásztón 1928. november 18-tól 1930. október 14-ig. Kránitz Zs.: „A késő idők emlékezetében éljenek...” A Dunántúli Református Egyházkerület lelkészi önéletrajzai (1943). Pápa. 2013. 192. p.

dok foglalkoztatták, mivel kongruát nem kapott. A kongruához kétféle módon jutott volna hozzá. Az egyik, hogy valamelyik kormánypartba belép, vagy egy ügyvédi iroda segítségét kéri. Az utóbbi mellett döntött, ám végül ettől is elállt, mert olyan összegbe került volna, amelyet nem tudott előteremteni. Végül Gidró Bonifác ajánlotta fel neki, hogy a komáromi gimnáziumban érettségizzen le. 1936-ban az érettségi vizsga után még a feledi járás előjárója előtt is vizsgát kellett tenni, amelyet sikeresen abszolválta, így 1937 augusztusában kapta meg az első kongruát. A belmisszió tekintetében Szüton sikerre vitte a bibliaköröket, de Ipolypásztón a gyülekezet bizalmatlansága révén nem sikerült komolyabb belmissziói munkát végeznie.⁵³ A második világháború után háború után majd kitelepítették Csehszlovákiából.

Komáromi Egyházmegye

Csekes Béla

A középiskolát a budapesti református főgimnáziumban végezte. A budapesti teológia első évfolyamának elvégzése után Robertson kanadai superintendens kérésére Kanadába utazott, ahol tanulmányait Torontóban és Auburnban folytatta és itt is szerzett lelkészi oklevelet. Kanadában magyar telepeken misszionált.⁵⁴ Az Egyesült Államokban megszervezte a buffaloi, Ashtabula-Conneaut-Fairport-i, és a Franklin Furnace egyházat, ahol templomot is emelt. Missziói lelkészként szolgált Alphán (New Jersey), ezután alapította meg a már említett franklini egyházat. Kuthy Zoltán esperes Phonesville-be (Pennsylvania) hívta, itt két évig utazó lelkészként dolgozott. Innen a Konvent 1911. augusztusában Clevelandbe (Ohio) rendelte. 1911-ben tért haza. 1912-ben Kecskemétre kerül, ahol szórványgondozással bízta meg, ezt követően, 1913-ban Kacsokra, majd Felsőmocsoládra került. 1915-ben Dunaradványra helyezték és ott volt lelkész 1927-ig,

⁵³ Kránitz Zs.: „A késő idők emlékezetében éljenek... A Dunántúli Református Egyházkerület lelkészi önéletrajzai (1943). Pápa. 2013. 191–194. pp.

⁵⁴ A kanadai református telepekről lásd: Rúzsa Jenő: A kanadai magyarság története. Toronto, 1940. http://mtdaportal.extra.hu/books/ruzsa_jeno_a_kanadai_magyarsag_tortenete.pdf letöltés ideje: 2020. május 20.

innen Szapra választották meg lelkésznek. A komáromi egyházmegyében körlelkészi, egyházmegyei aljegyzői, egyházmegyei főjegyzői, tanácsbírói, egyházkerületi képviselői tisztséget töltött be. Szapon a fogyasztási szövetkezet elnöke 1927-től, és az Ármentesítő Társulat gátfelügyelője lett 1930-ban.⁵⁵ A szlovenszkói reformátusok hivatalos lapjában, a Református Egyház és Iskolában rendszeresen jelentek meg publikációi.⁵⁶ A Református Világszemle című lapnak szerkesztője és kiadója is volt, 1931-től egészen 1943-ig. Felesége Galambos Szeréna, Galambos László rétei lelkész leánya. Fia, Béla, 1919-ben, leánya, Katalin, 1922-ben született. Harminchat évig volt lelkész a szapi ügykezetnek, 1964-ben hunyt el.

Czibor József

1901. június 11-én született. Gimnáziumi tanulmányait Pápán kezdte, ám 1920-ban már Pozsonyban érettségizett. Ekkor már Pápara nem mehetett és a losonci teológia még nem nyílt meg, így Balogh Elemér, az ekkor Csehszlovákiába járó skót egyházi vezetőktől James MacDonald Webstertől⁵⁷ és David S. Cairnstól kért ösztöndíjat számára. Így került 1924. október 9-én Aberdeenbe, ahol a teológia hallgatója lett és 1927-ben kapta meg a Skót Egyesült Szabad Egyház ok-

⁵⁵ Kránitz Zs.: „A késő idők emlékezetében éljenek... A Dunántúli Református Egyházkerület lelkészi önéletrajzai (1943). Pápa. 2013. 359–360. p.

⁵⁶ Csekes Béla: Mi a magyar nép hivatása. In.: Református Egyház és Iskola. 1924. 4. évf. 35. sz. 139. p., Az ifjúsági egyesületek jövője. 1924. 4. évf. 43. sz. 169. p., A református egyház és kommunizmus. 1926. 6. évf. 38. sz. 2–5. pp., A református egyház és kommunizmus. 1926. 6. évf. 39. sz. 3–5. pp., A református egyház és kommunizmus. 1926. 6. évf. 40. sz. 3–4. pp., A református egyház és kommunizmus. 1926. 66. évf. 42. sz. 4–6. pp., A magyar református egyházak sorsa a kisbentente államaiban. 1926. 6. évf. 46. sz. 1–4. pp., A magyar református egyházak sorsa a kisbentente államaiban. 1926. 4. évf. 47. sz. 1–4. pp., A „Presbiteri Világszövetség” gyűlésének hatása egyházunkon. 1927. 7. évf. 42. sz. 3–7. pp., Jegyzetek Prágából. 1928. 8. évf. 39. sz. 1–3. pp., A jóbarátság és béke világszövetsége prágai kongresszusa. 1928. 8. évf. 40. sz. 6–8. pp., A jóbarátság és béke világszövetsége prágai kongresszusa. 1928. 8. évf. 40. sz. 4–6. pp., Az amerikai magyar reformátusok. 1929. 9. évf. 38. sz. 3–5. pp., Temetési beszédek. 1930. 10. évf. 8. sz. 7. p., Református Lelkész Lapja. 1930. 10. évf. 8. sz. 7. p.

⁵⁷ A budapesti Skót Misszióban 1895–1914 között dolgozott Budapesten. 1915-ben az Egyesült Skót Szabad Egyház titkára lett.

levelét. Aberdeenen kívül tanult még Edinburgban és Glasgowban. Balogh Elemér püspök azzal a feltétellel engedélyezte a kiutazását, hogy amint befejezi a tanulmányait, visszatér a szlovéniai református egyház kötelékébe.⁵⁸ Czibor ezt betartva, 1927 nyarától 1929 elejéig Búcsón, majd Lakszakállason volt segédlelkész. 1929-ben Ógyallára került onnan Pozsonyba püspöki titkárnak, Balogh Elemér mellé. 1931-ben meghívta lelképásztornak a lévai gyülekezet. Tagja volt a Nyitra-Pozsony Közigazgatásilag Egyelőre Egyesített Vármegyei Törvényhatósági Bizottságának⁵⁹, további tagságok: vágssellyei Első Hitehíntézet felügyelő bizottságának, a vármegyei iskolán kívüli népművelési bizottság, a vármegyei gazdasági egyesület, a vármegyei cserkészszövetségnek társelnöke, vármegyei leventeegyesület, tartalékos tábori lelkész. A MÉP⁶⁰ helyi szervezetének kultúrbizottsági tagja, a helyi leventeegyesületnek választmányi tagja, a gazdakörnek díszelnöke volt. Egyházi téren, 1933-tól az egyházmegyei lelkeszerkezletnek jegyzője, a Szlovákiai és Kárpátaljai Egyetemes Református Egyháznak konventi pénztárnoka, valamint a Dunáninneni Református Egyházkerület pénztárnoka és tanügyi bizottsági tagja volt, 1938-ig. Irodalmi munkásságát tekintve két önálló műve jelen meg. 1931-ben a hősök szobra felavatása alkalmával mondott beszéde, *Hősi halottaink emléke* címmel. 1935 őszén adta ki egyházközségi monográfiáját, *Viharok szárnyán*⁶¹ címen.

⁵⁸ DREL, fond 1.2. 13. doboz.

⁵⁹ Az I. bécsi döntés után jött létre az egykori Nyitra és Pozsony vármegye egy része újra a magyar állam fennhatósága alá került. Ekkor Pozsony megyének a Kis-Dunától északra fekvő részét és Nyitra megye visszatért területeit (tíz község kivételével) összevonták Nyitra és Pozsony k.e.e. vármegye néven Érsekújvár székhellyel, és hozzá csatoltak néhány további települést a szomszédos megyéktől. Bővebben: K. Thúry György (szerk.): Nyitra - Pozsony közigazgatásilag egyelőre egyesített vármegyék. A felvidéki útmutató gyűjteménye. Budapest, Felv. Egy. Szöv. 1940. http://library.hungaricana.hu/hu/view/SOMORJA_Nyitra_Pozsonyegyesitettvarmegyek/?pg=2&layout=s&letöltés ideje: 2020. május 20.

⁶⁰ Magyar Élet Pártja: A Magyar Élet Mozgalmat elindító Imrédy Béla és a miniszterelnökké kinevezett Teleki Pál megegyezéséből 1939 február végén elején alakult meg a Magyar Élet Pártja. Bővebben: http://www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop425/2011_0001_527_parlamentarizmus/ch08s05.html letöltés ideje: 2020. május 20.

⁶¹ A könyv újabb kiadását a Kalligram Kiadó vállalta magára 2006-ban.

Galambos Zoltán

Galambos Zoltán az egyik legkiemelkedőbb teológusa volt a Szlovéniai Református Egyháznak. Noha az ő hagyatéka egészben megmaradt, mégis ugyan olyan kevésbé kutatott, mint azok a lelkészek, akik nem végeztek tudományos igényű teológiai kutatómunkát. Egy emlékkötetet készült róla, születésének 120. és halálának 40. évfordulójára.⁶² Galambos Zoltán személye megkerülhetetlen pontja a szlovákiai református egyháznak, mind teológiai, mind pedig egyházszervezési és missziói tekintetben.

Galambos Zoltán lelkeszi pályafutását legalább négy nagyobb korszakra lehet bontani. Az első a peregrináció előtti, fiatalkori évek, amikor is az otthonról és pápai teológiáról kapott impulzusok határozták meg a nézőpontját és gondolkodását. A második nagy korszak a peregrinációs évek. Itt kapja, szerzi meg azokat az élményeket és ismereteket, amelyek meghatározzák későbbi teológiai felfogását és szemléletét. Ezeket az éveket önmaga is a leginspirálóbbnak, megtérését illetően a betetőzésnek érezte. A harmadik korszaka a budapesti évek, ahol a magyarországi belmisszió két jelentős alakjával, Szabó Aladárral⁶³ és Biberauer Richardal⁶⁴ köt szoros barátságot. Itt szívja magába azt a református belmissziós szellemiséget, amely révén létrehozta és vezette a komáromi gyülekezetben a belmissziós munkát. A negyedik korszaka a komáromi gyülekezetben töltött évtizedek, ahol a Hollandiában és Budapesten megtapasztaltakat szervesen beépítette a gyülekezeti mindennapokba. A pápai teológiáról 1915-ben a bécsi teológiára ment. Itt éri az első komoly hatás, amely arra ösztönzi, hogy a belmisszió és evangelizáció egyáltalán nem elhanyagolható része a lelképásztori szolgálatnak. 1917-ben megkapta a Stipendium Bernhardinumot, amivel kijutott Utrechtbe. Itt a tanulmányai mellett mintegy 80 szigorú református gyülekezetben prédikált, megismerte mind a falusi, mind a városi reformátusságot a maguk

⁶² Fazekas Zs. (szerk.): Rész szerint... Szlovákiai Református Keresztyén Egyház, Komárom, 2014.

⁶³ Lásd bővebben: Kósa László: Szabó Aladár és az Új Óramutató. In: Kósa László: Reformátusok Budapesten 1. kötet. Argumentum, Budapest, 2006. 511–522. pp.

⁶⁴ Csanády Andrásné Bodoky Ágnes: Bodoky Richard (1908-1996) élete és munkássága. In: Kósa László: Szabó Aladár és az Új Óramutató. I.: Kósa László: Reformátusok Budapesten 1. kötet. Argumentum, Budapest, 2006. 637–647. pp.

valóságában. Ezekben a gyülekezetekben megtapasztalhatta a számára legideálisabb lelkesítő munka minden formáját, az ígírtetés-től a fegyelmező családlátogatásig. Hollandiából kiindulva bejárta a berlini, a bonni és a heidelbergi teológiákat. 1922-ben Szabó Aladár visszahívta Budapestre, és egy leány középiskolákban volt hitoktató. 1923-ban a csehszlovák állampolgárság mellett döntött, mégpedig családi okok és a miatt, hogy meghívták Losoncra a teológiai szemináriumba tanítani. Miután elment Budapestről, egy rövid ideig (mintegy két hónapig) a komáromszentpéteri gyülekezetben szolgált. Innen Komáromba hívták, és 1925-ben iktatták be. A teológián dogmatikát és vallásfilozófiát tanított, ám itt csak 1929-ig marad, mivel bizonyos teológiai vitákban nem tudtak vele megegyezni, s ezért eljött a teológiáról. Ezek után a komáromi gyülekezetnek szentelte életét. Itt elindította azt a belmissziós munkát, amit Hollandiában és Budapesten látott és tapasztalt. A megválasztása után négy évvel bevezette azt az egyházfegyelmi rendszert, amelyet Hollandiában, a szigorú református gyülekezetekből hozott magával. Teológiai munkássága igen sokrétű. Első teológiai írásai Hollandiában a *Hongaarsche Hraut-ban*⁶⁵ és Budapesten a Kálvinista Szemlében jelentek meg. Első terjedelmesebb műve a Hollandiai Reformátusok élete címmel 1922-ben került kiadásra.⁶⁶ Ezután egy kis holland-magyar nyelvkönyvet jelentetett meg. A Holland-Magyar Bizottságtól felkérést kap, hogy fordítsa le William Heyns dogmatika könyvét⁶⁷, amelyet 1925-ben adnak ki Református dogmatika címen. Ezután elkezdte folyamatosan fordítani a Heidelbergi Kátét⁶⁸, amely fordítást sorozatban közölte le a Szeretet című lap. Továbbá rendszeresen publikált a *Reformá-*

tus Egyház és Iskola című lapban.⁶⁹ 1925-ben elindította a *Kis Tükör*

⁶⁹ Galambos Zoltán: A keresztszülők. In.: Református Egyház és Iskola. 1924. 4. évf. 32. sz. 121–122. pp., A hollandok rólunk. 1924. 4. évf. 33. sz. 125–126. pp., Pro Ecclesia, válasz Böszörményi Sándornak. 1924. 4. évf. 39. sz. 153–154. p., Elásott kincsünk. 1924. 4. évf. 32. sz. 166–167. pp., A németországi „Ref. szövetség” 40 éves jubileuma. 1924. 4. évf. 45. sz. 179–180. pp., Múltunk-jelenünk jövőnk. 1925. 5. évf. 1. sz. 1–2. pp., Múltunk-jelenünk jövőnk. 1925. 5. évf. 2. sz. 5–7. pp., Múltunk-jelenünk jövőnk. 1925. 5. évf. 3. sz. 9–10. pp., Múltunk-jelenünk jövőnk. 1925. 5. évf. 4. sz. 13–14. pp., Múltunk-jelenünk jövőnk. 1925. 5. évf. 5. sz. 17–18. pp., Problémák problémája. 1926. 6. évf. 6. sz. 1–2. pp., Országos ref. leánykonferencia Komáromban. 1926. 6. évf. 33. sz. 3–4. p., A komáromi e. m. gályarab-ünnepe. 1926. 6. évf. 49. sz. 7–8. pp., A református teológiai tudomány. 1927. 7. évf. 7. sz. 5–7. pp., A református teológiai tudomány. 1927. 7. évf. 10. sz. 4–6. pp., A református teológiai tudomány. 1927. 7. évf. 11. sz. 8–10. pp., A református teológiai tudomány. 1927. 7. évf. 13. sz. 2–5. pp., A református teológiai tudomány. 1927. 7. évf. 14. sz. 8–10. pp., A református teológiai tudomány. 1927. 7. évf. 17. sz. 5–6. pp., II. református országos konferencia. 1927. 7. évf. 32. sz. 9–11. pp., Ravasz László a cseh diákok konferenciáján. 1927. 7. évf. 36. sz. 7–8. pp., Könyvismertetés. 1927. 7. évf. 41. sz. 8–9. pp., Az amerikai magyar reformátusok. 1928. 8. évf. 1. sz. 2–3. pp., A gyakorlati folyóirat kérdéséhez. 1928. 8. évf. 11. sz. 3–5. pp., Dr. Hepp professzor beszéde. 1928. 8. évf. 21. sz. 3–5. pp., Balogh Elemérné. 1928. 8. évf. 27. sz. 1–2. pp., Új reformáció a svájci és német ref. egyházakban. 1928. 8. évf. 35. sz. 3–5. pp., Könyvismertető. 1929. 9. évf. 4. sz. 6–7. pp., A pápa állama. 1929. 9. évf. 9. sz. 1–2. pp., Nagypéntek. 1929. 9. évf. 12. sz. 1–2. pp., A nagyváradi leánykonferencia. 1929. 9. évf. 20. sz. 8–9. pp., Újabb veszedelem. 1929. 9. évf. 27. sz. 1–3. pp., Levél Egyiptomból. 1929. 9. évf. 29. sz. 5–6. pp., Jeruzsálemi levél. 1929. 9. évf. 30. sz. 6–7. pp., Református tanítóképző. 1929. 9. évf. 43. sz. 1–3. pp., Problémáink. 1929. 9. évf. 52. sz. 6–8. pp., „Keresztes hadjárat bolsevik-Oroszország ellen!” 1930. 10. évf. 9. sz. 3–4. pp., A franciaországi reformátusok nagy megpróbáltatása. 1930. 10. évf. 18. sz. 1. p., Református intézmények Magyarországon. 1930. 10. évf. 18. sz. 4. p., A francia protestánsok. 1930. 10. évf. 29. sz. 6. p., Egy epizód a tengeren. 1930. 10. évf. 31. sz. 3–4. pp., Levél Vlothoból. 1930. 10. évf. 32. sz. 3–4. pp., 400 éves a pápai főiskola. 1930. 10. évf. 32. sz. 4–5. pp., In memoriam. 1930. 10. évf. 42. sz. 4–5. pp., Református vallástani kézikönyv. 1930. 10. évf. 47. sz. 5–6. pp., Könyvismertetés. 1932. 12. évf. 30. sz. 5–6. pp., Reformációs mozgalom az ukránok között. 1933. 13. évf. 11. sz. 1–2. pp., Az osztrák protestánsokról. 1934. 14. évf. 32. sz. 1–3. pp., Protestánsok Velencében. 1935. 15. évf. 30. sz. 2–4. pp., Protestánsok Velencében. 1935. 15. évf. 31. sz. 3–4. pp., Protestánsok Velencében. 1935. 15. évf. 30. sz. 2–4. pp., Északi országokban. 1936. 16. évf. 29. sz. 1–2. pp., Északi országokban. 1936. 16. évf. 30. sz. 4–5. pp., Északi országokban. 1936. 16. évf. 31. sz. 3–5. pp., Északi országokban. 1936. 16. évf. 32. sz. 1–2. pp., Pap-Kovács Elemér. 1936. 16. évf. 35. sz. 4–5. pp., Magyar Istentisztelet az osztrák Alpokban. 1937. 17. évf. 29. sz. 6. p., A vasárnapi iskola Ausztriában. 1937. 17. évf. 30. sz. 5–6. pp., A protestantizmus helyzete a mai Ausztriában. 1937. 17. évf. 30. sz. 5–6. pp., Református magyarok közt Bécsben. 1938. 18. évf. 12. sz. 6–7. pp., Egy lelkesztársunk hamis képet rajzolt Anyaszentegyházunkról a külföldi közvélemény számára. 1938. 18. évf. 15. sz. 4–5. pp., Egy lelkesztársunk hamis képet rajzolt Anyaszentegyházunkról a külföldi közvélemény számára. 1938. 18. évf. 16. sz. 2–3. pp., Egy lelkesztársunk hamis képet rajzolt Anyaszentegyházunkról a külföldi közvélemény számára. 1938. 18. évf. 19. sz. 2–3. pp.,

⁶⁵ Nemcsak írásai jelentek meg benne, hanem szerkesztője is volt Sebestyén Jenővel, Kovács J. Istvánnal és Biberauer Richardal. Ld.: G. Henk van de Graaf: Hollanditis, magyaritis? In.: Studia Doctorum Theologiae Protestantis 3 (2012), 346. p. http://www.proteo.cj.edu.ro/system/tdf/documents/publications/2012/Graaf_SDTP3_335-364.pdf?file=1&type=node&id=213&force=letöltés ideje: 2020. május 20.

⁶⁶ Új kiadása: Fazekas Zs. (szerk.): Rész szerint... Szlovákiai Református Keresztyén Egyház, Komárom, 2014. 27–69. p.

⁶⁷ William Heyns: Református Dogmatika. ford.: Galambos Zoltán. Budapest, 1925.

⁶⁸ Galambos Zoltán: Heidelbergi Káté és annak magyarázata, magyarázza Galambos Zoltán. Szeretet. 1925. III. évf., 1. sz.-tól folyamatosan 1926-ig. Teljes kiadás: Beregszász, 1925. További, felvidéken született káték: Lévai Attila: A Felvidéken használt református káték 1920-tól napjainkig. Református Szemle. 2014. 107. évf. 2. sz. 147–158. pp.

című gyülekezeti lapot, amely egészen 1944-ig, havi rendszerességgel meg is jelent. A II. világháborút követő hatalomváltások után tovább folytatta lelkészi munkáját, egészen 1971-ig, amikor nyugdíjba vonult.

Kiss Gyula

Kiss Gyula 1906. május 7-én született Dunamocson. Gimnáziumi tanulmányait Pápán, majd Komáromban végezte. Teológiát a Losonci Református Teológiai Akadémián tanult és innen, Balogh Elemér ajánlásával sikerült elnyernie a skót református egyház stipendiumát, így tanulmányait a skót református egyház edinburghi és aberdeeni teológiai akadémiáin⁷⁰ folytatta. Hat hónapot töltött Aberdeenben, és két hónapot Edinburghban az 1930/31. évben. Peregrincióból hazatérve segédlelkész lett, majd a katonai szolgálat után Balogh Elemér maga mellé rendelte konventi, majd püspöki titkárnak, 1932. és 1935. között. Pozsony után Nagydobronyba, majd Gáttra kerül, aztán innen 1938-ban Jókára költözött családjával. Innen, 1940-ben meghívás útján távozott Negyedre. 1938. után Nyitra-Pozsony Közigazgatásilag Egyelőre Egyesített Vármegye Törvényhatósági Bizottsága tagjává, 1941-ben tartalékos tábori lelkésszé nevezték ki. 1942-ben a komáromi egyházmegye tanácsbírájává választották és a Vág-menti lelkészi kör elnöke lett.⁷¹

Parais Árpád

A teológiát Pápán végezte, 1922-ben. 1921. október és 1922. március között Edinburghban, az ottani Free Church teológiáján. tanult. 1922. szeptember 22-től 1926. március 15-ig Mezőtúron, a leánygimnáziumban vallástanárként, és 1926. május 18-tól 1928. február 1. Komáromban, segédlelkésként szolgált. 1928 márciusától Somorján volt lelkész.⁷² 1928-tól kezdődően jelent meg néhány publikációja a Református Egyház és Iskolában.⁷³

⁷⁰ DREL, fond 1.2, 20. doboz.

⁷¹ Kránitz Zs.: „A késő idők emlékezetében éljenek... A Dunántúli Református Egyházkerület lelkészi önéletrajzai (1943). Pápa. 2013. 308–309. pp.

⁷² Kránitz Zs.: „A késő idők emlékezetében éljenek... A Dunántúli Református Egyházkerület lelkészi önéletrajzai (1943). Pápa. 2013. 359. p.

⁷³ Parais Árpád: Levél a szerkesztőhöz. In.: Református Egyház és Iskola. 1928. 8. évf. 40. sz. 6. p., A presbiter. 1930. 10. évf. 18. sz. 2–3. pp., Javaslat. 1930. 10. évf. 20. sz. 4–5. pp., Javaslat az egyházi fegyelem kiterjesztéséről. 1930. 10. évf. 21. sz. 4–5. pp., Szekularizáció. 1930. 10. évf. 30. sz. 2–3. pp., Szekularizáció. 1930. 10. évf. 33. sz. 3–5. pp., Ellenvetések a tervezettel szemben. 1930. 10. évf. 36. sz. 2–4. pp.

Zsemlye Lajos

Zsemlye Lajos az egyik legtermékenyebb teológusa volt a szlovenszkói református egyháznak. Teológiai tanulmányait a budapesti Református Teológiai Akadémián végezte, 1914-től 1918-ig. Első külföldi tanulmányútját Petri Elek püspök és Szabó Imre lelkész segítségével és ajánlásával kezdte az 1920/21. tanévben, helyet kapva a baseli teológiai internátusban. Ugyanekkor Sebestyén Jenő közbenjárására megkapta Utrechtben a Stipendium Bernardinumot,⁷⁴ így az 1921/22. és 1922/23. tanévet itt töltötte, ahol közvetlenül megismerkedett a szigorú holland református egyházzal. 1921 nyarán Béthelben a Bodelschwing-féle szeretetintézményben⁷⁵ szolgált, ahol megismerte azt az ébredési mozgalmat, amely közel tíz évvel később a szlovenszkói református egyház berkeiben is táptalajra talált Nehézy Károly által. Hazatérve, 1923-ban Hetényen lett helyettes lelkész, majd 1926-ban rendes lelkésszé választották és egészen éle végig itt szolgált. Sörös Béla hívására, az 1925-ben alakult Losonci Református Teológiai Akadémia tanára lett, egészen 1926 végéig. Az egyik legaktívabb

⁷⁴ Bernard-alapítvány (Stipendium Bernardinum), a legtekintélyesebb az alapítványok és ösztöndíjak közt, melyek külföldi egyetemeken a Magyarországról ott tanuló protestáns teológusok ellátására máig is léteznek. Alapítója Guillemszoon Daniel Bernard, egy német születésű, de Hollandia gyarmatain megvagyonosodott református ember, ki 1761-ben az utrechti egyetemen 12 pfálzi (ilyenek hiányában más német), úgyszintén magyar ref. studens részére 9000 sterling alapítványt tett, mégpedig oly módon, hogy egy-egy öt évig élvezhesse az általa 350 holland forintban megállapított évi segélyt. Ez azóta lassanként állandóan emelkedett a változó létfeltételekhez képest s újabban három évig vehető igénybe. Végleges eltávoztakor még külön viaticumot is kap a stipendiat, aki mindezek mellett tandíjmentességben is részesül. Rendszerint 18–20 studens élvezi az alapítvány áldásait, köztük 3–4 magyar. Az alap kezelője az egyetem teológiai karának legrégibb tanára. Zoványi Jenő: Magyarországi protestáns egyháztörténeti lexikon. Budapest, 1977. 71. p.

⁷⁵ Friedrich von Bodelschwing elsőként (1882) Wilhelmsdorfból gyűjtötte össze a züllesnek indult munkásokat és munkanélkülieket. Az utóknak azonban Bodelschwing nevére mégsem a munkavédelem jut először eszébe, hanem a Bielefeld mellett létesített gyógyintézet, a Bethel. Bodelschwing az epilepsziás betegek elhelyezésére, szakszerű ápolására diakonisszaképzővel egybekötött intézetet állított fel. Géra Eleonóra Erzsébet: Református karitatív intézmények a magyar fővárosban 1850–1952. Doktori disszertáció. Budapest, 2006. 16. 9.

missziós lelkészként részt vett az egyházmegye szinte valamennyi gyülekezetének valamely vallásos estélyén, vagy evangelizációján. 1938 után az egyházmegye missziói előadójává választották. Presbiteri konferenciákat, vasárnapi iskolákat, leány és ifjúsági vezetőképző tanfolyamokat szervezett, vagy azokon előadóként vett részt. Teológiai munkásságának tudományos részét a *Református Egyház és Iskola* c. lapban fejtette ki, amelynek munkájában először mint szerző, majd 1936-tól mint főszerkesztő vett részt. Ezután rendszeresen jelentek meg publikációi.⁷⁶ A Református Sion című gyakorlati teológiai lapban vezette a *Csendes óra* című rovatot.⁷⁷

⁷⁶ Zsemlye Lajos: Egyházi konferenciák. In.: Református Egyház és Iskola. 1923. 3. évf. 42. sz. 169–170. pp., Tisztán kegyelemből. 1923. 3. évf. 43. sz. 173. p., Házilátogatás. 1923. 3. évf. 45. sz. 181–183. pp., Advent. 1923. 3. évf. 48. sz. 193. p., Az Isten szeretet. 1923. 3. évf. 51. sz. 205. p., A kálvinizmus és a vagyon kérdése. 1924. 4. évf. 3. sz. 10–11. pp., A kálvinizmus és a vagyon kérdése. 1924. 4. évf. 4. sz. 16. p., A kálvinizmus és a vagyon kérdése. 1924. 4. évf. 5. sz. 18–19. pp., A vallás nélküli morál és polgári erkölcsstan. 1924. 4. évf. 13. sz. 49–51. pp., A vallás nélküli morál és polgári erkölcsstan. 1924. 4. évf. 14. sz. 53–54. pp., Elvégeztetett. 1924. 4. évf. 15. sz. 59. p., A vallás nélküli morál és polgári erkölcsstan. 1924. 4. évf. 16. sz. 61–62. pp., A vallás nélküli morál és polgári erkölcsstan. 1924. 4. évf. 17. sz. 65–66. pp., A vallás nélküli morál és polgári erkölcsstan. 1924. 4. évf. 18. sz. 72. p., A konfirmáció. 1924. 4. évf. 22. sz. 85. p., Az Isten temploma. 1924. 4. évf. 23. sz. 89. p., A holland kérdés. 1924. 4. évf. 28. sz. 107. p., A legyőzött halál. 1925. 5. évf. 15. sz. 57. p., Az isteni szeretet csodája. 1927. 7. évf. 15. sz. 1–2. pp., A komáromi diákkonferencia jelentősége. 1927. 7. évf. 30. sz. 1–3. pp., Az ifjúsági evangelizációs mozgalom és a hivatalos egyház. 1927. 7. évf. 31. sz. 1–4. p., A lévai református leánykonferencia. 1927. 7. évf. 35. sz. 1–3. pp., A lévai ref. leánykonferencia mérlege. 1927. 7. évf. 39. sz. 1–3. pp., Karácsony üzenete. 1927. 7. évf. 52. sz. 1–2. pp., A diadalmas élet. 1928. 8. évf. 15. sz. 1–2. pp., a rimaszombati ref. leánykonferencia. 1928. 8. évf. 1 sz. 5–6. pp., A Lélek ünnepén. 1928. 8. évf. 22. sz. 1–2. pp., a losonci III. diákkonferencia. 1928. 8. évf. 30. sz. 1–2. pp., A negyedi leánykonferencia lelki mérlege. 1928. 8. évf. 38. sz. 1–2. pp., A negyedi III. ref. leánykonferencia. 1928. 8. évf. 38. sz. 7–8. pp., A negyedi III. ref. leánykonferencia. 1928. 8. évf. 39. sz. 9–10. pp., Az „Ige testé lett”. 1928. 8. évf. 52. sz. 1–2. pp., A gyakorlati lap kérdése. 1929. 9. évf. 4. sz. 1–3. pp., A Szentírás szociális tanításai. 1929. 9. évf. 9. sz. 5–6. pp., A diadalmas Szentlélek. 1929. 9. évf. 20. sz. 1–2. pp., Ifjúsági konferenciák. 1929. 9. évf. 38. sz. 1–2. pp., A lelkesítő konferenciák kérdése. 1930. 10. évf. 5. sz. 1–2. pp., A régi diákság evangelizációja. 1930. 10. évf. 8. sz. 1–2. pp., Ravasz László komáromi látogatása. 1930. 10. évf. 14. sz. 3–4. pp., „A prédikátor könyve”. 1930. 10. évf. 15. sz. 8. p., A húsvéti győzelem. 1930. 10. évf. 16. sz. 1–2. pp., A szentlélek újja formáló hatalma. 1930. 10. évf. 23. sz. 1–2. pp., Sebestyén dr. kitüntetése. 1930. 10. évf. 32. sz. 3–4. pp., A református leánykonferenciák. 1930. 10. évf. 39. sz. 1–2. pp., Világosság és sötétség. 1930. 10. évf. 48. sz. 1–2. pp., Az Ige testé lett. 1930. 10. évf. 51. sz. 1–2. pp., Krisnamurti közép-európai >>>

>>> körútja. 1931. 11. évf. 5. sz. 1–2. pp., A református intelligencia visszahódítása. 1931. 11. évf. 9. sz. 1–2. pp., „A lelki papság”. 1931. 11. évf. 12. sz. 2–3. pp., Húsvét jelentősége. 1931. 11. évf. 14. sz. 1–2. pp., Egyházunk és a szociális kérdés. 1931. 11. évf. 19. sz. 1–2. pp., Isten Lelke és a világ lelke. 1931. 11. évf. 21. sz. 1–2. pp., Lelkipásztorok baráti köre. 1931. 11. évf. 50. sz. 1–2. pp., A Jézus bölcsőjénél. 1931. 11. évf. 52. sz. 1–2. pp., Ismerd meg magad. 1932. 12. évf. 12. sz. 5–6. pp., Új problémák. 1932. 12. évf. 24. sz. 1–2. pp., A modern karácsony. 1932. 12. évf. 52. sz. 1–2. pp., Református leszakító naptár az 1933-as évre. 1933. 13. évf. 4. sz. 5. p., A diadalmas Élet. 1933. 13. évf. 16. sz. 1–2. pp., Jóléti Szentlélek Isten. 1933. 13. évf. 23. sz. 1–2. pp., Incze Gábor: „Az az ember te vagy!” 1933. 13. évf. 44. sz. 6. p., A diadalmas élet. 1935. 15. évf. 6. sz. 5. p., A győzelmes király. 1935. 15. évf. 16. sz. 1–2. pp., Pünkösöd és mai kor embere. 1935. 15. évf. 23. sz. 1–2. pp., Karácsony szociális jelentősége. 1935. 15. évf. 51–52. sz. 1–2. pp., Utban a világosság felé. 1936. 16. évf. 22. sz. 1–2. pp., A szeretet hatalma. 1936. 16. évf. 52. sz. 1–2. pp., A jövő útja. Református Egyház és Iskola. 1937. 17. évf. 1. sz. 1–2. pp., Világnézetek harca. 1937. 17. évf. 1. sz. 2–3. p., Gyülekezeti munka. 1937. 17. évf. 1. sz. 6. p., Diakonisszaképzés. 1937. 17. évf. 2. sz. 1–2. pp., Vallásos estélyek rendezése. 1937. 17. évf. 3. sz. 1–2. pp., Kisebbségi tanító és a társadalom. 1937. 17. évf. 7. sz. 1. p., Árvaházaink jövőjének biztosítása. 1937. 17. évf. 8. sz. 1–2. pp., „Vigyázzatok és imádkozzatok” 1937. 17. évf. 8. sz. 5. p., A falu és az értelmiség. 1937. 17. évf. 10. sz. 1–2. pp., Az institutio néhány elfelejtett gondolata. 1937. 17. évf. 18. sz. 2–3. pp., Anyák napján. 1937. 17. évf. 19. sz. 1–2. pp., Az institutio néhány elfelejtett gondolata. 1937. 17. évf. 19. sz. 2–3. pp., A vasárnapi iskola vezető személyisége. 1937. 17. évf. 21. sz. 6. p., Egyházunk közéleti súlya. 1937. 17. évf. 22. sz. 1–2. pp., Kié a református egyház? 1937. 17. évf. 23. sz. 2–3. pp., Vasárnap megszentelése. 1937. 17. évf. 26. sz. 1–2. pp., Korunk technikai vívmányai és a kereszténység. 1937. 17. évf. 27. sz. 1–2. pp., Gyász-emléklapok. 1937. 17. évf. 33. sz. 6. p., a proletariátus és az egyház. 1937. 17. évf. 35. sz. 1–2. pp., A református iskola. 1937. 17. évf. 36. sz. 1–2. pp., Az első lépés. 1937. 17. évf. 39. sz. 1–2. pp., a szekták kérdése. 1937. 17. évf. 41. sz. 2. p., A tanítóképző ügye. 1937. 17. évf. 42. sz. 2–3. pp., A családi élet romlása. 1937. 17. évf. 43. sz. 2. p., Egyházunk kettős frontja. 1937. 17. évf. 48. sz. 1–2. pp., A szekták iratterjesztése és a református egyház. 1937. 17. évf. 50. sz. 1–2. pp., A barsi és komáromi egyházmegyék belmissziói bizottságának közös gyűlése Léván. 1937. 17. évf. 52. sz. 3. p., a falusi református ifjúsági munka akadályai. 1937. 17. évf. 52. sz. 6–7. pp., Megoldásra váró kérdések. 1938. 18. évf. 2. sz. 1–2. pp., A falu. 1938. 18. évf. 4. sz. 1–2. pp., „Arccal a falu felé”. 1938. 18. évf. 6. sz. 6. p., Balogh Elemér a ravatalon. 1938. 18. évf. 17–18. sz. 9–11. pp., A falu lelkének megismerése. 1938. 18. évf. 22. sz. 1–2. pp., Antal Gyula. 1938. 18. évf. 23. sz. 3–4. pp., A marxizmus csödjé. 1938. 18. évf. 24. sz. 1–2. pp., Sörös Béla püspök. 1938. 18. évf. 28. sz. 1. p., A debreceni Református Világyűlés. 1938. 18. évf. 29. sz. 1. p., Sörös Béla dunáninneni püspök beiktatása Komáromban. 1938. 18. évf. 35. sz. 6–7. pp., Magyar reformátusok debreceni világyűlése. 1938. 18. évf. 36. sz. 4. p., Lapszerkesztők értekezlete a „Református Összefogás” ügyében. 1938. 18. évf. 38. sz. 3–4. pp., Örök reformáció. 1938. 18. évf. 4. sz. 1–2. pp., Út igazság és élet. 1938. 18. évf. 44. sz. 6–7. pp., A Felvidék egyházi visszacsatolása. 1938. 18. évf. 47. sz. 1. p., A karácsonyi öröm. 1938. 18. évf. 48. sz. 1–2. pp., A komáromi református egyházmegye közgyűlése. 1938. 18. évf. 49. sz. 3–4. pp.

⁷⁷ Kránitz Zs.: „A késő idők emlékeztében éljenek... A Dunántúli Református Egyházkerület lelkesítő önéletrajzai (1943). Pápa. 2013. 273–276. pp.

Felhasznált irodalom

Levéltár:

- Dunáninneni Református Egyházkerület Levéltára. Fond 1.2. Felvidéki Református Egyház iratai 1918–1928.
- Tiszáninneni Református Egyházkerület Levéltára. Fond I. 8d. Személyi irattár.

Mongráfia:

- Bozzay Réka – Ladányi Sándor: Magyarországi diákok holland egyetemeken 1595-1918. Budapest, 2007.
- Fazekas Zsuzsanna (szerk.): Rész szerint... Szlovákiai Református Keresztény Egyház, Komárom, 2014.
- Hetényi Rezső: Bars és Hont K. E. E. vármegyék évkönyve 1943. Budapest, Globus, 1943.
- Horváth Miklós (szerk.): A diktatúra évtizedei: tanulmányok, esszék, előadások. Pázmány Péter Katolikus Egyetem BTK, Piliscsaba, 2013.
- Kenyeres Ágnes: Magyar Életrajzi Lexikon 3. kiegészítő kötet A-Z. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1981.
- Kósa László: Reformátusok Budapesten 1. kötet. Argumentum, Budapest, 2006.
- Kránitz Zsolt: „A késő idők emlékezetében éljenek... A Dunántúli Református Egyházkerület Lelkészi önéletrajzai (1943). Pápa. 2013.
- Molnár Imre: A (Cseh)szlovákiai magyar művelődés története 1918-1998. II. Oktatásügy, közművelődés, sajtó. Ister Kiadó, Budapest, 1998.
- Sárközi Gabriella: Magyarországi diákok angol és skót egyetemeken 1789–1919. Budapest, 2013.
- Szögi László: Magyarországi diákok svájci és hollandiai egyetemeken 1789–1919. Budapest, 2000.
- Zoványi Jenő: Magyarországi protestáns egyháztörténeti lexikon. Budapest, 1977.

Kiadott források, kéziratok:

- Akúcs Lajos: A Barsi Református Egyházmegye 1925.– 1926.– 1927 és 1928 évi közgyűlési és bírósági jegyzőkönyvei. Léva, 1928.
- Akúcs Lajos: A Barsi Református Egyházmegye 1929.- 1930 évi közgyűlési és bírósági jegyzőkönyvei. Léva, 1930.

- Géra Eleonóra Erzsébet: Református karitatív intézmények a magyar fővárosban 1850–1952. Doktori disszertáció. Budapest, 2006.
- Szilády Áron: A dunamelléki ev. ref. egyházkerület közgyűlése tartatott Budapesten, 1899 október 21-én s következő napjain Budapesten tartott rendes közgyűlésének jegyzőkönyve. 1899.

Sajtóforrás:

Dunántúli Protestáns Lap:

- 1906, 17. évf. 1. sz.
- 1913. 24. évf. 43. 46. 48. 49. sz.
- 1924, 35. évf. 32–34. sz.
- 1925. 36. évf. 2. 14. 15. sz.
- 1937, 48. évf. 42. sz.
- 1939. 50. évf. 44. sz.
- 1943, 54. évf. 28. sz.
- 1944. 55. évf. 29. sz.
- Kárpáti Igaz Szó. 2004. 92. (16 789.) szám.
- Kisebbségkutatás. 2001. 11. évf. 3. sz.
- Református Egyház és Iskola:
- 1922, 2. évf., 33. sz.
- 1923. 3. évf. 42. 43. 45. 48. 51. sz.
- 1924. 4. évf. 3. 4. 5. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 22. 23. 28. 32. 33. 35. 39. 43. 45. sz.
- 1925. 5. évf. 1. 2. 3. 4. 5. 15. 33. 38. 39. sz.
- 1926. 6. évf., 6. 25. 33. 38. 39. 40. 42. 46. 47. 49. sz.
- 1927. 7. évf. 7. 10. 11. 13. 14. 15. 17. 23. 24. 30. 31. 32. 35. 39. 42. 52. sz.
- 1928. 8. évf. 1. 11. 15. 21. 22. 27. 30. 35. 38. 39. 40. 52. sz.
- 1929. 9. évf. 4. 9. 12. 20. 27. 29. 30. 31. 38. 43. 52. sz.
- 1930. 10. évf. 4. 5. 8. 9. 14. 15. 16. 18. 20. 21. 23. 29. 30. 31. 32. 33. 36. 37. 39. 40. 41. 42. 47. 48. 49. 51. sz.
- 1931. 11. évf. 5. 7. 9. 11. 12. 14. 19. 21. 29. 35. 50. 52. sz.
- 1932. 12. évf. 12. 24. 30. 31. 42. 50. 52. sz.
- 1933. 13. évf. 4. 11. 16. 23. 30. 44. 50. sz.
- 1934. 14. évf. 1. 2. 20. 21. 32. 35. 50. sz.
- 1935. 15. évf. 6. 15. 16. 23. 27. 30. 31. 49. 51-52. sz.
- 1936. 16. évf. 18. 22. 28. 29. 30. 31. 32. 35. 52. sz.

1937. 17. évf. 1. 2. 3. 7. 8. 10. 16. 18. 19. 21. 22. 23. 26. 27. 29. 30. 33. 35. 36. 39. 41. 42. 43. 44. 48. 50. 52. sz.
 1938. 18. évf. 2. 4. 6. 12. 15. 16. 17-18. 19. 22. 23. 24. 28. 29. 30. 35. 36. 38. 44. 47. 48. 49. sz.
 Református Szemle. 2014. 107. évf. 2. sz.
 Fórum Társadalomtudományi Szemle. IX. évf. 1. sz.
 Regio. 1992. 3. évf. 2. sz.

Webligráfia:

<http://adatbank.sk/lexikon/magyar-nemzeti-part-1/> letöltés ideje: 2020.05.20.
<http://adatbank.sk/lexikon/orszagok-keresztensocialista-part/> letöltés ideje: 2020.05.20.
<https://adatbank.sk/lexikon/magyar-nemzeti-tanacs/> letöltés ideje: 2020.05.20.
http://library.hungaricana.hu/hu/view/SOMORJA_BarsHontvmegyevevkonyve/?pg=1&layout=s letöltés ideje: 2020.05.20.
<https://adatbank.sk/lexikon/szlovenszko-magyar-kulturegyesulet/> letöltés: 2020.05.20.
<http://adatbank.sk/kronologia-cimke/bajtarsi-szolgalat-munkakozossege/> letöltés ideje: 2020.05.20.
http://hitellapszamok.adatbank.transindex.ro/1942_5/003CsizmadiaAndor_ketretegu.pdf letöltés ideje: 2020.05.20.
<http://www.hhrf.org/karpatiigazszo/040624/tt01.html> letöltés ideje: 2020.05.20.
<http://epa.oszk.hu/00400/00462/00011/7.htm> letöltés ideje: 2020.05.20.
<http://adatbank.sk/lexikon/soros-bela/> letöltés ideje: 2020.05.20.
http://library.hungaricana.hu/hu/view/SOMORJA_Nyitra_Pozsonyegyesítettvarmategyek/?pg=2&layout=s letöltés ideje: 2020.05.20.
http://www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop425/2011_0001_527_parlamentarizmus/ch08s05.html letöltés ideje: 2020.05.20.
<http://digit.drk.hu/?m=lib&book=3&p=301> letöltés ideje: 2020.05.20.
http://mtdportal.extra.hu/books/ruzsai_jeno_a_kanadai_magyarsag_tortenete.pdf letöltés ideje: 2020.05.20.
http://www.proteo.cj.edu.ro/system/tdf/documents/publications/2012/Graaf_SDTP3_335-364.pdf?file=1&type=node&id=213&force=1 Egy letöltés ideje: 2020.05.20.
<http://www.bloomfield.edu/about-us/history> letöltés ideje: 2020.05.20.
<http://mccormick.edu/content/our-history> letöltés ideje: 2020.05.20.
http://flps.newberry.org/article/5422061_2_0638 letöltés ideje: 2020.05.20.

Szamborovszkyné Nagy Ibolya:

„Egyedül, de hitünkben megerősödvé”. Bary Gyula lelkési tevékenysége az első Csehszlovák Köztársaság idején

Abstract:

„Alone, but Strengthened in Our Faith”. Gyula Bary's ministerial work during the first Republic of Czechoslovakia

The 20th century, which we left behind a decade and a half ago, is full of little-known or completely unknown stories of our predecessors who did everything to preserve the Hungarian identity and Reformed faith of the population of north-eastern Hungary which became part of Czechoslovakia. Among these forgotten people is Gyula Bary who was consecrated as a Reformed priest in the Kingdom of Hungary, but the most active time for his pastoral ministry was during the First Czechoslovakian Republic. Gyula Bary began his career as a deacon in Beregszász, in 1923 (after Ferenc Biki, the dean of Ung resigned). He prepared the budget of the Transcarpathian Reformed Church District, which the newly formed state found acceptable. From that time on, he had been a close associate of Béla Bertók Bishop and in 1932 he was elected dean of Diocese in Bereg. In the following study based entirely on written resources, the most important achievements and events of Gyula Bary's life as well as his pastoral activities for the benefit of his parishes and diocese during the period indicated in the title will be presented.

Keywords: Gyula Bary, the First Czechoslovakian Republic, Nagybereg, the Transcarpathian Reformed Church District

A másfél évtizede magunk mögött hagyott 20. század tele van számkra alig ismert vagy teljesen ismeretlen magyar felmenőinkkel, azok történeteivel, akik tevékenyen cselekedtek annak érdekében, hogy a Csehszlovákiához került északkelet-magyarországi vidék népe megtarthassa magyar identitását és református hitét. Ezen elfeledett személyek közé tartozik Bary Gyula is, akit még a királyi Ma-